

Απομαγνητοφώνηση

Πληροφορητής: Νίκος Μηνά (NM)

Ερευνήτρια: Ιωάννα Αλεξάνδρου (ΙΑ)

- ΙΑ: Αρχικά θα ήθελα να μου πείτε λίγα πράγματα.
- NM: Ναι, πριν να ξεκινήσουμε πες μου τι θέλεις;
- ΙΑ: Αρχικά, θα ήθελα να μου πείτε λίγα βιογραφικά στοιχεία για εσάς. Το ονοματεπώνυμο σας; Την ημερομηνία γέννησης σας;
- NM: Το όνομα μου είναι Νίκος Μηνά.
- ΙΑ: Κύριε Νίκο μου πότε γεννηθήκατε;
- NM: Την 1^η πέμπτου 1945.
- ΙΑ: Ο τόπος γέννησης;
- NM: Αθιένου, παλιά γεννούσαν στα χωριά.
- ΙΑ: Η οικογενειακή κατάσταση σας;
- NM: Είμαι παντρεμένος. Η γυναίκα μου ονομάζεται Μαρία.
- ΙΑ: Εκείνη την περίοδο ήσασταν παντρεμένος;
- NM: Ναι ήμουν παντρεμένος και ο γιος μου. Ο μεγάλος είχε γεννηθεί 1η Μαΐου 1974 και εγώ γεννήθηκα 1^η Μαΐου το 1945 και ήταν περίπου τεσσάρων μηνών όταν με συνέλαβαν αιχμάλωτο.
- ΙΑ: Εκείνη την περίοδο με τι ασχολούσασταν;
- NM: Εγώ εργαζόμουν στο Τμήμα Δημοσίων Έργων, στην Λευκωσία.
- ΙΑ: Θέλω λίγο να μου πείτε πότε υπηρετήσατε στο στρατό; Σε ποια μονάδα ήσασταν, την περίοδο του 1974; Ναι αλλά και προηγουμένως σε ποια μονάδα ήσασταν;
- NM: Εγώ, μιλούμε για την ημέρα που συνελήφθηκα.
- ΙΑ: Και πιο πριν...

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- NM: Υπηρέτησα στο 251 Τάγμα Πεζικού και οι περισσότεροι καταταχθήκαμε στο ΚΕΝ Καράολου στην Αμμόχωστο και τον περισσότερο χρόνο τον έκανα Προφήτη Ηλία, περιοχή Κερύνειας Άγιο Γεώργιο, Πέντε Μίλι, Βαβυλά σε εκείνη την περιοχή.
- IA: Πότε υπηρετήσατε στον στρατό εσείς;
- NM: 1964-1966 αλλά τότε ήταν 18 μήνες δεν...
- IA: Η μονάδα σας το 1964 ποια ήταν;
- NM: Εγώ ήμουν στο τάγμα 251. 251 Τάγμα Πεζικού.
- IA: Που σας βρήκε το πραξικόπημα κύριε Νίκο;
- NM: Το πραξικόπημα με βρήκε να είμαι δουλειά στην Λευκωσία και ήμουν στην δουλειά μου υποτίθεται την μέρα του πραξικοπήματος.
- IA: Τι θυμάστε από την μέρα του πραξικοπήματος;
- NM: Θυμώμαι συγκεκριμένα ότι πήγαμε όλοι έξω από τα γραφεία. Ακούγαμε πυροβολισμούς στην ουσία δεν γνωρίζαμε τι συνέβη ύστερα, σιγά -σιγά, όταν άρχισαν τα ράδια να το μεταδίδουν και έλεγαν ότι έγινε πραξικόπημα.
- IA: Περιγράψτε μας λίγο τι μέρες από το πραξικόπημα έως την εισβολή; Τι θυμάστε που ήσασταν;
- NM: Ήμουν Αθιένου συγκεκριμένα πηγαίναμε όμως και δουλειά δηλαδή μιλούμε έγινε το πραξικόπημα 15, εγώ, έγινε επιστράτευση και στις 20 Ιουλίου πήγαμε Λάρνακα στο ΚΕΝ Λάρνακος για να καταταχθούμε ως ας πούμε έφεδροι.
- IA: Τι παρατηρήσατε την μέρα που καταταγήκατε; Ποια ήταν η κατάσταση στην Εθνική Φρουρά;
- NM: Κοίταξε να δεις, ήταν μια δύσκολη μέρα, για να πω την αλήθεια πήγαμε κόσμος πολύς προσπαθούσαν να δώσουν στολές, όπλα, αφού την μέρα που πήγαμε στο ΚΕΝ... Την πρώτη ημέρα δεν μας τακτοποίησαν και μείναμε και ένα βράδυ μέσα στο χωράφι και κοιμηθήκαμε κάτω από μια χαρουπιά και την επόμενη μέρα πήγαμε και μας έδωσαν ένα τυφέκιο και 10 σφαίρες και τελικά επιβιβαστήκαμε πάνω - μέσα σε ένα λεωφορείο πράσινο. Εκείνα, τα παλιά του Λευκαρίτη και μας πήραν κοντά στην Αλική μετά σε μια άλλη περιοχή κοντά στον τούρκικο τομέα της Λάρνακας. Πήγαμε και καμιά μέρα στο χωριό Κλαυδιά και μετά καταλήξαμε σε μια περιοχή από Πυρόι [Πυρόγι] προς Αγλαντζιά, ονομάζεται Αλικός. Είχε κάτι ευκαλύπτους και μείναμε και εκεί καμιά 2

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

μέρες και καταλήγουμε στο Παλαίκυθρο όπου ήταν και η έδρα του Τάγματος του 226 Τάγματος , Τάγματος Πεζικού. Στο χώρο του Δημοτικού Σχολείου εκεί κατεβήκαμε ήμασταν άγνωστοι μέσα στο λεωφορείο μαζί μου ήταν και δυο συγχωριανοί ο Γεώργιος Πίκης και ο Βάσος Χειμώνας, οι οποίοι είναι αγνοούμενοι και κάναμε έτσι ψευτό-παρέες. Μας έδωσαν και κάτι αντίσκηνα που ήταν μικρά και κοιμόμασταν 2-2 οπότε ήμασταν οι τρεις οι χωριανοί και βρήκαμε ακόμη ένα παιδί Κυριάκος Κυριάκου από την Πύλα ήταν παντρεμένος στην Ορόκλινη και κάναμε εμείς οι 4, κοιμόμασταν στα 2 αντίσκηνα.

Ο χρόνος περνούσε, χωρίς ας πούμε, να κάνουμε ούτε άσκηση να πούμε, ότι αυτός ο δρόμος αν γινεί κάποτε πάει στην Τύμβου, αν γινεί κάτι πάει στην Αγλαντζιά, υπήρχε τρίτος δρόμος που πήγαινε στην Μόρα, η οποία τουρκοκρατούμενο, ήταν τούρκικο χωριό. Περνούσε ο καιρός χωρίς να κάνουμε σχεδόν τίποτε, μια άσκηση, απλώς περιμέναμε και εμείς να περάσει ο καιρός χωρίς να ξέρουμε τι θα συνέβαινε. Και φτάνουμε στην Τρίτη 13 Αυγούστου. Θυμούνται ήμασταν σε ένα σπίτι συγγενικό του παιδιού που σας είπα του Γεώργιου Πίκη , ο οποίος ήταν αρραβωνιασμένος στην Κυθρέα και ακούσαμε τις ειδήσεις στην τηλεόραση που είχε πει τότε ο Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας την εξής φράση: «Μεταξύ πολέμου και ατιμώσεως προτιμούμε τον πόλεμο» και εμείς νιώσαμε, επειδή είπε αυτές τις κουβέντες ότι θα έχουμε βοήθεια και από την Ελλάδα.

14 ξυπνήσαμε το πρωί από τα βουητά των αεροπλάνων και τις πρώτες βόμβες, είδαμε τους πρώτους καπνούς. 14 ήταν Τετάρτη, θυμούνται, υπήρξε μια σύγχυση επειδή δεν πολεμήσαμε ξανά. Εκεί στο σχολείο πηγαίναμε, ερχόμασταν, δεν ξέραμε τι θα κάναμε. Η ώρα εντωμεταξύ περνούσε, ο χρόνος δεν μπορώ να τον προσδιορίσω. Τελικά είδαμε τον διοικητή μας είχε ένα αντιαεροπορικό προσπάθησε να χτυπήσει αεροπλάνα, δηλαδή, τα αεροπλάνα ξεκινούσαν από την περιοχή της Κυθρέας και βομβάρδιζαν και έκαναν τον κύκλο περνούσαν πάνω από το Παλαίκυθρο και έφταναν ξανά στο σημείο που χτυπούσαν προσπάθησε θυμούνται εκείνη την φάση για αυτό το λέω.

Το αντιαεροπορικό μπλόκαρε και το έσπρωξε, έπεσε κάτω και πήγε στις αίθουσες του σχολείου. Περνούσε η ώρα και σε κάποια στιγμή είδαμε τον διοικητή με το επιτελείο του και

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

επιβιβάστηκε πάνω στο προσωπικό του Land Rover, το οποίο, είχε και ασύρματο, δεν ξέρουμε τον ειδοποίησαν να πάει κάτω, να πάει κάπου, πήρε οδηγίες και έφυγε.

Τότε μείναμε εκεί, εμείς συζητούσαμε μεταξύ μας, το λεωφορείο που μας μετέφερε τότε που σας είπα στο Παλαίκυθρο, το πράσινο του Λευκαρίτη ήταν εκεί και αποφασίσαμε από μόνοι μας, πήραμε πρωτοβουλίες, κάποιος από εμάς, είχε και δυο ανθυπολοχαγούς μαζί μας, ο ένας ήταν έφεδρος και ο άλλος ένας νεαρός κληρωτός να μπούμε μέσα στο λεωφορείο και να κατευθυνθούμε προς Τύμβου τώρα μιλώ σου Παλαίκυθρο εδώ η Τύμβου προς νότια.

Στο μισό δρόμο κάπου σταματήσαμε, γιατί ο ανθυπολοχαγός του είπαμε εμείς, εμείς εννοώ μιλούσαμε όλοι, γιατί να μείνουμε στην μέση μεταξύ Παλαίκυθρου να πάμε Τύμβου και τέλος πάντων να πάμε λίγο πιο μακριά από την περιοχή αυτή.

- «Όχι,»
- Είπε:
- «Εγώ θέλω να μείνετε εδώ. Επειδή περιμένω οδηγίες από τον διοικητή»,
- Τι θα κάνουμε του είπαμε εμείς.

Αφού ο διοικητής πήρε το Land Rover και ξανά λέω εγώ έφυγε με το επιτελείο του. Μπορεί να είχε οδηγίες δεν θα πω ότι έφυγε, διότι καμιά φορά, έφυγε και μας άφησε, είχε οδηγίες... Το Land Rover είχε ασύρματο, εμείς ασύρματο δεν είχαμε άρα εκεί που είμαστε σημαίνει δεν επικοινωνούμε με κανένα, ούτε θα επικοινωνήσουμε με το διοικητή.

Επέμενε – επέμενε και ο χρόνος περνούσε, βλέπαμε αυτοκίνητα από δυτικά έρχονταν από την περιοχή του Παλαίκυθρου και άλλες περιοχές και έβγαιναν πάνω στο δρόμο και ήταν ασφαλτος, ο οποίος, έρχεται από το ΣΟΠΑΖ και πήγαινε ο παλιός δρόμος που πήγαινε Κοντέα προς Βαρώσι. Αφού συζητούσαμε και δεν δεχόταν. Σε κάποια στιγμή αφού εκνευρίστηκε πήρε και τα κλειδιά του οδηγού του αυτοκινήτου για να μην φύγουμε του είπαμε με καλό τρόπο αν μείνουμε εδώ θα μας πιάσουν, πρέπει να φύγουμε.

Είδαμε ένα αυτοκίνητο της Αστυνομίας, το οποίο, μας είδε και έστριψε αριστερά και ήρθε κοντά μας και είπε μας κατέβηκαν δυο αστυνομικοί και μας είπαν:

- «Παιδιά οι γραμμές της Μιας Μηλιάς- Κυθρέας έσπασαν .Οι Τούρκοι έρχονται νότια κάνετε ότι νομίζετε» και έφυγε το αυτοκίνητο. Ξανά συζήτηση, ξανά να φύγουμε και

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

εκείνος ο ανθυπολοχαγός ήταν νεαρός και ίσως να φοβόταν να πω την αλήθεια. Σου λέει αν φύγω μπορεί να πουν ότι είμαι λιποτάκτης, ή λιποτακτήσαμε όλοι, περιμένετε ακόμη λίγο. Η ώρα περνούσε. Σε κάποια στιγμή είδαμε άρματα πάνω στο δρόμο που ήρθε πριν κάποια στιγμή η Αστυνομία. Εμείς μόλις τα είδαμε νομίσαμε ότι, αφού ακούσαμε και την δήλωση του Υπουργού της Ελλάδας την νύχτα « ότι η Ελλάδα μεταξύ πολέμου και ατιμώσεως προτιμούσε τον πόλεμο», περιμέναμε ότι θα ήταν ελληνικά και περιμέναμε όμως δεν ήταν ελληνικά, ήταν τούρκικα.

Ο κόσμος το λέω ξανά εξακολουθούσε με τα αυτοκίνητα από την περιοχή Παλαικύθρου να βγαίνει σε εκείνο τον ασφαλωμένο δρόμο και περνούσαν αυτοκίνητα μπροστά από τα άρματα χωρίς να τα χτυπούν. Σε κάποια στιγμή είδαμε το άρμα να γυρίζει το κανόνι προς τα πάνω μας, τότε καταλάβαμε ότι ήταν τούρκικα και έριξε την πρώτη κανονιά, η οποία, ευτυχώς δεν μας χτύπησε. Σηκώθηκαν καπνοί και ξεκίνησαν τα μυδράλια, τότε εφαρμόσαμε αυτό που λέμε ο σωσων εαυτόν σωθείτο άλλος προσπαθούσε να βγει από τις πόρτες από τα παράθυρα. Εγώ καθόμουν στην τελευταία θέση του λεωφορείου, οι δε δυο συγχωριανοί μου ο Γεώργιος Πίκης και ο Βάσος ο Χειμώνας κάθονταν μπροστά επειδή ήξεραν το δρόμο.

Σας είπα ο Γεώργιος Πίκης ήταν αρραβωνιασμένος με κοπέλα από την Κυθρέα και αυτό τον δρόμο πρέπει να τον έκανε για να δείχνουν του οδηγού που θα πηγαίναμε. Σε μια στιγμή προσπάθησα να σπάσω το γυαλί πίσω με το κοντάκι του όπλου, το χτύπησα, δεν έσπαζε. Ακούς φωνές πίσω σου, άλλοι από τα παράθυρα, άλλοι από τις πόρτες, να βγουν και τα μυδράλια μας έπαιζαν, τα ακούγαμε πάνω στο αυτοκίνητο.

Δοκίμασα ξανά, πράγματι, έφυγε το τζάμι, δεν έσπασε ήταν σαν ζελατίνη έπεσε και έπεσα και εγώ και χτύπησα στο πλευρό, πόνεσα πάρα πολύ αλλά εκείνη την ώρα ο πόνος μπροστά στον κίνδυνο. Στάθηκα, έβαλα το λεωφορείο πίσω μου και ξεκίνησα και έτρεχα όπως έτρεχα έλεγα συνέχεια Παναγία μου βοήθησε με, Παναγία μου βοήθησε με.

Δηλαδή το έλεγα και το ένιωθα Παναγία μου βοήθησε με, έτρεχα και έβλεπα τις σφαίρες στα δεξιά και στα αριστερά και νόμιζα τότε θα με χτυπήσουν. Σε κάποια στιγμή πήγα κάποια απόσταση που υποτίθεται οι σφαίρες δεν έφταναν μέχρι εκείνο το σημείο, στάθηκα και κοίταξα γύρω μου ήρθαν ακόμη δυο - τρεις του λεωφορείου και ήμουν και ένας εγώ 4εις

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

και είδαμε ένα φορτηγό που είχε δυο στρατιώτες πίσω και είπε μου ο οδηγός του λεωφορείου, ήμουν ποδοσφαιριστής εγώ,

- «Ρε Νίκο, εσύ που είσαι προπονημένος τρέξε και μακάρι να το φτάσεις να σταματήσει να μας πάρει και εμάς».

Πράγματι έτρεξα, αλλά ήμουν τόσο κουρασμένος που είδα τον στρατιώτη πίσω, φώναξα ήταν και αυτός του λεωφορείου και φαίνεται είδαν το φορτηγό και επιβιβάστηκαν και μπροστά είχε, ήταν και ο έφεδρος ανθυπολοχαγός, ο οποίος όταν ήρθαμε από την Κύπρο, πήγαμε και τους βρήκαμε: Ρε παιδιά φωνάζαμε του οδηγού να σταματήσει και ο άνθρωπος φοβόταν και δεν σταμάτησε.

Οπότε, είπαμε και εμείς να μην κρατήσουμε κακία, ήταν στιγμές εκείνες θεωρήσαμε ότι ας πούμε [ήταν] φυσιολογικό. Προχωρήσαμε πλέον προς το Παλαίκυθρο, σου είπα ότι πηγαίναμε προς Τύμβου μας χτύπησαν και ξανά πίσω. Όπως προχωρούσαμε βρήκαμε ένα τρακτέρ με μια κάσια πίσω γεμάτη γυναικόπαιδα. Τους είπαμε να μας πάρουν και εμάς. Όταν σου λέω γεμάτη, τα λάστιχα του τρακτέρ πάτησαν πάνω στη γη από το βάρος, μας είπε ο οδηγός: «Ρε παιδιά δεν μπορώ να σας πάρω. Θα τους πάρω και θα επιστρέψω μετά να σας πιάσω και εσάς».

Τέλος πάντων μπορεί να φοβήθηκαν, ήμασταν με τα στρατιωτικά και να είπαν: ;ν μας βρουν Τούρκοι θα μας σκοτώσουν. Εκείνη την ώρα μπορεί να αντιδράς και να νευριάζεις μετά όταν περάσει ο χρόνος και σκεφτείς λες είχαν και εκείνοι το δίκαιο τους.

Προχωρήσαμε και βρήκαμε ένα χοιροστάσιο και σου λέω τώρα πηγαίναμε Τύμβου και τώρα επιστρέφουμε στην ίδια κατεύθυνση που ξεκινήσαμε προηγουμένως. Πήγαμε εκεί στο χοιροστάσιο, βρήκαμε νερό μέσα σε κάτι βαρέλια, ήπιαμε και άρχισαν εκεί στο χοιροστάσιο να έρχονται και από άλλες περιοχές, όχι από το λεωφορείο. Βλέπαμε στρατιώτες που έρχονταν και από άλλες περιοχές κάτω είχε ένα υψωματούδι και λίγο κάτω είχε ένα πηγάδι. Είδαμε στρατιώτες που έπιναν νερό και πήγαμε να πιούμε και εμείς και εκείνη την ώρα που πήγα εκεί βρήκα μπροστά μου ένα ποταμάκι, είχε ένα ποταμό με καλάμια ξέρεις καλαμιώνες.

- ΙΑ: Ναι, ναι.

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- NM: Ήρθε μου μια φώτιση, γύρισα πίσω μου ήταν ένας του λεωφορείου δάσκαλος ήταν, του λέω: Δάσκαλε εγώ θα πάω στον καλαμιώνα. Φώναξε και τους άλλους και ελάτε και έφυγα και πήγα προς τον καλαμιώνα. Εκεί στο χοιροστάσιο, που σου είπα, έρχονταν και από άλλες κατευθύνσεις είδα περίπου ... Μαζεύτηκαν καμιά 15αριά και εμείς ήμασταν [οι] 4εις του λεωφορείου που βρεθήκαμε εκεί και έρχονταν και 2 παιδιά χωριανοί του οδηγού του λεωφορείου που τους είδε και τους φώναξε και ήταν μαζί μας και πήγαμε μέσα στον καλαμιώνα. Σύνολο 6 άτομα και βλέπαμε δεξιά, αριστερά τι γινόταν, εντωμεταξύ ο χρόνος σου είπα περνούσε. Ήταν απόγευμα και σε κάποια φάση είδαμε ένα άρμα. Εκεί στο χοιροστάσιο που ήρθε και σηκώθηκαν όλοι πάνω και σήκωσαν τα χέρια τους και καταλάβαμε ότι ήταν τούρκικο το άρμα και είπαμε έτσι μεταξύ μας μπορούσε να είμαστε και εμείς εκεί. Λέει μου ο δάσκαλος: «Ευτυχώς που μας είπες να έρθουμε στον ποταμό» και του λέω: είναι φώτιση δεν είναι εγώ που το είπα.

Η ώρα περνούσε, ήταν απόγευμα, τι θα κάναμε; Σκεφτήκαμε, αποφασίσαμε να μείνουμε με εκείνη την κούραση όλη δεν δουλεύει και το μυαλό, ας το πούμε καθαρά...

Αποφασίσαμε να μείνουμε την νύχτα εκεί και να δούμε τι θα γίνει την άλλη μέρα πράγματι μείναμε την νύχτα μέσα στον ποταμό και ξυπνήσαμε το πρωινό. Το πρωί ξυπνήσαμε ησυχία...

Καμιά εκατοστή μέτρα μακριά μας προς τη περιοχή Τύμβου είχε ένα άρμα πρέπει να ήταν τούρκικο και αποφασίσαμε να πάμε **έρπει** προς το Παλαίκυθρο προχωρήσαμε – προχωρήσαμε φτάσαμε έξω από το Παλαίκυθρο είχε ένα τουβλοποιείο, γιατί έχει τουβλοποιεία εκεί στο Παλαίκυθρο και μπήκαμε μέσα στο τουβλοποιείο και βρήκαμε και εκεί λίγο νερό καθίσαμε και σκεφτήκαμε τι θα κάνουμε.

Είπαμε το μυαλό εκείνη την ώρα ήταν κουρασμένο, φοβισμένοι, μείνετε εδώ να δούμε τι θα γίνει περνούσε η ώρα, είδαμε τον ήλιο περίπου ήταν μεσημέρι γύρω στις 1 και είδαμε ένα αυτοκίνητο των Ηνωμένων Εθνών να βγαίνει από το Παλαίκυθρο και να κατευθύνεται είχε δρομάκι που περνούσε έξω [από το χωριό].

Βγήκαμε έξω ήταν μπροστά ο δάσκαλος και τους σταματήσαμε και τους είπε ο δάσκαλος: «Σας παρακαλώ να μας πάρετε μαζί σας», πήγαιναν προς Τύμβου αυτοί μας είπαν: «Δεν μπορούμε να σας πάρουμε», τους λέει ο δάσκαλος: «Θα μας αφήσετε εδώ;», «Δεν μπορούμε είμαστε μέσα στο χωριό και ήρθαν τα τουρκικά στρατεύματα», γιατί είδαμε κάτι φορτηγά που περάσαν και

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

μπαίνουν στο Παλαίκυθρο πριν καμιά μισή ώρα πρέπει να ήταν τούρκοι στρατιώτες «Και το μόνο που σας συμβουλεύουμε είναι να πάτε να παραδοθείτε διότι αν μείνετε εδώ μπορεί να σας σκοτώσουν». Μας έδωσαν από ένα τσιγάρο, ένα ποτήρι νερό και έφυγαν.

Καθίσαμε να αποφασίσουμε ήμασταν 6, τι θα κάνουμε... Τι θα κάνουμε... Στο τέλος καταλήξαμε να παραδοθούμε. Αφού μας είπαν και την κουβέντα: « Αν μείνετε εδώ μπορεί να σας σκοτώσουν». Όταν ήρθαμε από την Τουρκία μάθαμε ότι στα διπλανά τουβλοποιεία είχε πράγματι δικούς μας στρατιώτες που έμειναν και βρέθηκαν σκοτωμένοι.

Πήραμε απόφαση και είπαμε: ο Θεός βοηθός θα μπούμε να παραδοθούμε και ξεκινήσαμε και βρήκαμε και ένα ξύλο και βάλαμε και μια φανέλα, κάποιος έβγαλε την φανέλα την άσπρη για [να] φαίνεται τέλος πάντων ότι παραδινόμαστε και μπήκαμε στο χωριό. Μπήκαμε στα πρώτα σπίτια, μόλις μπήκαμε, είδαμε τούρκους στρατιώτες στα παράθυρα έπαιρναν πράγματα και έβαζαν μέσα στα δικά τους, ξέρεις ρολόγια ότι έβρισκαν...

Μας είδε ο πρώτος, μόλις μας είδαν βγήκαν έξω και έβαλαν κάτι φωνές και μας έβαλαν τα όπλα πάνω στο στήθος, μας μιλούσαν τούρκικα, παρατήρησαν τις τσέπες μας... Κρατούσαμε 5-6 £ τις έπιασαν, το βιβλιάριο του στρατού το έριξαν μέσα στον δρόμο, ούτε σημασία έδωσαν και ξεκίνησαν λοιπόν από εκεί μας γύρισαν πηγαίναμε προς το σχολείο τώρα, τα όπλα πίσω μας και μας πήραν στην αυλή του σχολείου που ήταν η δική μας έδρα την προηγούμενη μέρα.

- ΙΑ: Πόσα άτομα ήσασταν και ποιοι;
- ΝΜ: Ήμασταν 6 εκεί.
- ΙΑ: Θυμάστε και τα ονόματα;
- ΝΜ: Θυμάμαι αλλά θα πούμε και ονόματα αυτό σε ρωτώ;
- ΙΑ: Ότι θέλετε εσείς, αν είστε σίγουρος και θυμάστε τα ονόματα να τα αναφέρουμε. Αν δεν είστε σίγουρος... Εξαρτάται από εσάς.
- ΝΜ: Οι 6 που ήμασταν, ήμουν εγώ ο Νίκος ο Μηνάς, ο Χαράλαμπος Χατζηχαλαράμπος, δάσκαλος, ο οδηγός του λεωφορείου Γρηγόρης Σάββας ακόμη ένα παιδί Αντρέας Πύριλος από τα Λιβάδια και δυο άλλοι από την Αραδίππου, ο Κώστας Κάπελας και ο Κυριάκος ο Μαμπούρας τους οποίους είχε δει ο οδηγός που σας είπα ότι ο οδηγός ήταν από την Αραδίππου και τους φώναξε και ήρθαν μαζί αυτοί οι 6 ήμασταν

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

μαζί, μέσα στο χοιροστάσιο και πήγαμε και παραδοθήκαμε και ήρθαμε και πίσω μετά την απελευθέρωση και οι 6 μαζί.

Μας πήραν εκεί στο σχολείο και είδαμε γυναικόπαιδα εκεί στις βεράντες. Αρκετούς άντρες εκεί στους τοίχους εκ των υστέρων είχα και χωριανό, οι οποίοι, μας είπαν ότι μείναν το βράδυ στο Παλαίκυθρο άλλαξαν ρούχα και έμειναν στο χωριό, ήρθε ένας τούρκος αξιωματικός με ένα διερμηνέα από αυτά τα παιδιά που έμειναν την νύχτα, μιλούσε αγγλικά ο Τούρκος, μας ρώτησε: Αν πεινούμε, αν διψούμε, η πρώτη εντύπωση ήταν καλή, αλλά δεν ξέραμε, πήγε και μας έφερε φαγητό από μια γυναίκα, φάγαμε.

Την ώρα όμως που ήμασταν εκεί στο σχολείο κάποιοι Τουρκοκύπριοι που τους καταλάβαμε από την προφορά προσπαθούσαν να μας αποσπάσουν από τον λοχαγό δηλαδή στεκόμασταν έξω από την πόρτα του Δημοτικού, 6 άτομα και έρχονταν και μας τράβαγαν.

Ο λοχαγός, μόλις τους είδε, χτύπησε το χέρι του πάνω στον τοίχο τους έβαλε τις φωνές και έφυγαν, νιώσαμε ασφάλεια και είπαμε: ότι είναι καλός άνθρωπος και μπορεί να μας προστατέψει και πράγματι δεν μας παρέδωσε στους στρατιώτες μπορεί να είχε και Τουρκοκύπριους με τα πολιτικά, διότι το Παλαίκυθρο είχε και τούρκους τότε, μας προστάτεψε και πάντα το λέω ότι για να ζούμε σήμερα είναι από αυτό τον Τούρκο τον αξιωματικό.

Συνέβη και ένα γεγονός εκεί το οποίο... Πήγε μια γυναίκα να γεμίσει την μπουκάλα της από την βρύση του σχολείου και την έπαιρνε ένας Τούρκος στρατιώτης καταλάθος το όπλο του εκπυρσοκρότησε και η γυναίκα λιποθύμησε. Εμείς νομίζαμε ότι την χτύπησε, το είδε ο αξιωματικός. Πράγματι, πήγε και εκεί και δεν θα ξεχάσω το ξύλο που του έδωσε δηλαδή καταλάβαμε ότι ήταν ένας άνθρωπος, ο οποίος, θα τηρούσε τους νόμους της αιχμαλωσίας και το λέω πάντα ζήσαμε από αυτόν τον αξιωματικό. Μείναμε εκεί κάποια ώρα μετά μας έβαλε μέσα σε λεωφορείο τους 6 και πήρε μας σε ένα χωριό πριν την Κυθρέα, Τραχώνι εκεί είχε άλλους στρατιώτες, είδαμε ένα αξιωματικό θυμούνται...

- ΙΑ: Πριν φτάσετε στο Τραχώνι, τι τρώγατε;
- ΝΜ: Τίποτα δεν κάναμε αρκετή ώρα στο Παλαίκυθρο.
- ΙΑ: Τις προηγούμενες μέρες;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- NM: Όχι, όχι αφού φύγαμε από το τουβλοποιείο, παραδοθήκαμε κάναμε 1- 2 ώρες εκεί στο Παλαίκυθρο, μας έφερε λίγο φαγητό ο αξιωματικός φάγαμε, και μετά μας έβαλε στα λεωφορεία και έστειλε μας, ίσως ήταν το τάγμα εκεί. Είχε αρκετό στρατό και θυμάμαι συγκεκριμένα είχε ένα διοικητή έτσι χοντρό, ο οποίος, κρατούσε ένα ασημένιο ελάφι το οποίο περιεργαζόταν. Μας έβαλαν και καθίσαμε πάνω σε κάτι σωρούς με άμμο και χαλίκια. Θυμάμαι εκεί, ήρθαν, είχε ένα αξιωματικό και κάτι στρατιώτες είδαν τον σταυρό μου, όπως τον είδε ο ένας τον τράβηξε, τον έκοψε και μου τον πήρε. Μας έδεσαν τα χέρια μας πρώτα και πριν μας δέσουν τα μάτια μας θυμάμαι έδειξε προς τον Πενταδάχτυλο και είπε: «Χάτε γιάλα» και έκανε το σημείο αυτό και είπαμε: είμαστε τελειωμένοι. Μας έβαλαν μέσα σε ένα φορτηγό μας έδεσαν μάτια – χέρια.
- IA: Στο Τραχώνι.
- NM: Ναι, στο Τραχώνι. Μπήκαμε μέσα σε ένα φορτηγάκι μικρό, στρατιωτικό, φυσικά και ξεκινήσαμε χωρίς να ξέρουμε που πάμε.
- IA: Εκεί σας έκαναν σωματική έρευνα; Σας έκλεψαν προσωπικά αντικείμενα πέραν του σταυρού;
- NM: Όχι, όχι, θυμούμαι μόνο τον σταυρό τίποτε άλλο. Από άλλους που άκουσα... Αφού εγώ φορούσα και ρολόι και εκείνη την ώρα δεν μου το πήραν το ρολόι απλώς είδε τον σταυρό στο λαιμό και μου τον τράβηξε και μου τον έκοψε ένας στρατιώτης και μου τον πήρε. Λίγη ώρα μείναμε εκεί στο Τραχώνι.
- IA: Ποια ήταν τα συναισθήματα σας κατά την σύλληψη;
- NM: Εκείνη την ώρα νιώσαμε ότι ήταν οι τελευταίες στιγμές της ζωής μας και φέρνεις μπροστά σου μια εικόνα την οικογένεια, την γυναίκα σου, το παιδί σου και τα αδέρφια σου. Διότι καταλάβαμε για να μας δέσουν τα μάτια και να μας δέσουν τα χέρια και να κάνει και ο άλλος την χειρονομία «άτε γιάλλα», σημαίνει ότι θα μας σκοτώσουν. Προχωρούσαμε, προχωρούσαμε, προχωρούσαμε ακούγαμε τους στρατιώτες που ήταν μαζί μας που μιλούσαν.
- IA: Πως ήταν η συμπεριφορά των Τούρκων στρατιωτών;
- NM: Εκείνη την ώρα μέσα στο φορτηγό τίποτα δεν μας έκαναν, απλά μας μετέφεραν πέρασε κάποια ώρα και φτάσαμε στον Αστυνομικό Σταθμό Μπογαζίου της Κερύνειας, μας κατέβασαν, μας άνοιξαν τα μάτια μας και ήρθαν 2 αστυνομικοί Τουρκοκύπριοι μας

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

λέει ο ένας: «Άμα ήρθατε εδώ, μη φοβάστε θα γλιτώσετε». Είπα από μέσα μου για να μας πει αυτή την κουβέντα γλιτώσαμε, φαινόταν καλός άνθρωπος και οι δυο δεν φαίνονταν με άγριες διαθέσεις για να μας πει σημαίνει κάτι ξέρει. Ο άλλος, είδε το ρολόι μου, ο αστυνομικός: «Ρολόι», λέει μου, σφίγγει «Να το βγάλεις και θα στο δώσουμε που θα φύγεις». Εκείνη την ώρα σκέφτεσαι το ρολόι... Σκέφτεσαι τη ζωή σου! Μας το είπε δυο – τρεις φορές ο Τούρκος: «Άμα ήρθατε εδώ, μη φοβάστε δεν θα σας σκοτώσουν θα γλιτώσετε». Τελικά εκεί μας έκαναν και μια ανάκριση μας ρώτησαν από που ήμασταν και ένιωσα πάλι όπως ένιωσα την φώτιση που σας είπα που φώναξα τους άλλους να πάμε στον Καλαμιώνα. Ένιωσα την φώτιση να μην πω ότι είμαι από την Αθιένου διότι δεν ήξερα στην Αθιένου έχει τούρκικα χωριά αν συνέβηκε κάτι και είπα τους ότι είμαι από την Λάρνακα και αυτό το ξανά λέω ήταν φώτιση δεν ήταν η εξυπνάδα μου. Μείναμε εκεί, ήταν δειλινό θυμάμαι, μας έφεραν και λίγο φαγητό, ήταν φακή αλλά δεν πήγαινε κάτω το φαγητό αφού ήμασταν... Νιώθαμε ότι είμαστε μελλοθάνατοι. Πέρασε η ώρα και μας πήραν και μας μετέφεραν κάτω από τον Αστυνομικό Σταθμό σε μια μάντρα με πρόβατα. Ήταν καλοκαίρι τα πρόβατα δεν ήταν μέσα έμεναν στην ύπαιθρο, ήμασταν 6 άτομα και μετά έφεραν ακόμη 3-4 άτομα, τα οποία δεν θυμάμαι από που ήταν. Εντωμεταξύ διψούσαμε μέσα στην μάντρα που μας έβαλαν σε ένα θάλαμο, πρέπει να είχε ψείρες, μας έφαγαν οι ψείρες τα χέρια μας έγιναν ολοκόκκινα νιώσαμε ένα πόνο, διψασμένοι, φωνάζαμε: νερό, νερό, νερό, ήρθε ένας Τουρκοκύπριος μας είπε: «Ρε παιδιά εγώ σπουδάζω δάσκαλος στην Τουρκία ήρθα και εγώ... τώρα να πάω να κοιτάξω και αν βρω να σας φέρω». Ο άνθρωπος πάλι φαινόταν καλός πήγε βρήκε πράγματι νερό, το έβαλε σε ένα τενεκεδάκι και μας έφερε να πιούμε. Μείναμε το βράδυ εκεί, την επομένη το πρωί, σηκωθήκαμε και μας μετέφεραν στον Αστυνομικό Σταθμό Σεραγίου στην Λευκωσία. Μας έβαλαν μέσα σε κελιά, είδαμε και άλλους εκτός από εμάς τους 6 και μείναμε εκεί στις φυλακές περίπου 4-5 μέρες, έτσι υπολόγισα. Μας έδιναν λίγο φαγητό το μεσημέρι λίγο την νύχτα, πέρασαν οι 5-6 μέρες και μια αυγή που είχε και φεγγάρι θυμάμαι ήρθαν και μας είπαν: «Ατε θα σας απολύσουμε», μας έβαλαν πάνω σε φορτηγά, και θα πάτε στους δικούς σας, εμείς δεν πιστέψαμε για να πούμε την αλήθεια... αφού μας έβαλαν πάνω σε φορτηγά. Τελικά θυμάμαι το φεγγάρι και που μας έδυσαν τα μάτια

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

μας γιατί όταν πήγα και στα Άδανα έγραψα ένα ποίημα, λοιπόν και ύστερα το μελοποιήσαμε λίγο και τους το τραγούδησα και το έφερα για να το έχω ενθύμιο.

Μας πήραν τελικά στην παραλία της Κερύνειας , κάπου έξω από την Κερύνεια είχε ξημερώσει και φαίνεται μας περίμεναν τα πλοία εκεί να μας μεταφέρουν στην Τουρκία εκεί βγήκαν και πρέπει να ήταν Τουρκοκύπριοι ακούγαμε φωνές και μας χτυπούσαν.

Εμείς μπήκαμε σε φορτηγό άλλοι ήταν σε λεωφορεία δεν ξέρω, δεν θυμάμαι και μας χτυπούσαν συνέχεια. Σε κάποια στιγμή εμένα μου έσβησαν το τσιγάρο εδώ στον λαιμό πόνεσα ήταν λογικό να φωνάξω και όπως φώναξα με χτύπησαν πάνω στα αυτιά μου και έσπασε το τύμπανο.

Γιατί όταν ήρθα από την Τουρκία και πήγα στον γιατρό πράγματι λέει μου έχεις όπως μια μικρή καρφίτσα, δεν είναι σοβαρό το θέμα, θα σου δώσω κάτι υγρά και θα σου περάσει. Αλλά ένιωσα το αίμα, το οποίο, είδα μετά όταν πήγαμε στην Τουρκία, είδα πάνω στην φανέλα μου, όταν μας έβγαλαν, ξέδεσαν τα μάτια και τα χέρια, το είδα μετά όταν πήγα.

Μας έβαλαν μέσα στα φορτηγά, μιλούμε τώρα ζέστη, φωνές, διψούσαμε, και η πρώτη τούρκικη λέξη που μάθαμε ήταν το σου [su], το σου, είναι το νερό και άκουγες κάτω. Μας έβαλαν κάτω στο πλοίο μέσα στις μηχανές, φώναζαν όλοι σου – σου. Ήρθε κάποιος και μου έδωσε και εμένα ένα ποτήρι νερό και μου λέει: «Ρε Μηνά θα σου δώσω ακόμη ένα», ήταν ένας από τους 6 , που πιαστήκαμε μαζί. Εκείνη την ώρα άκουσα δυο χτυπήματα, τον είδαν που μου έδωσε δυο ποτήρια γιατί όταν ήρθαμε πίσω μου λέει: «Άκουσες τα δυο χτυπήματα, επειδή σου έδωσα δυο ποτήρια μου έδωσε δυο χαστούκια ο στρατιώτης», είναι ένα γεγονός που μένει και αυτό, λοιπόν.

- ΙΑ: Πόσες μέρες μένατε αιχμάλωτος στην Κύπρο πριν μεταφερθείτε στην Τουρκία;
- ΝΜ: Στην Κύπρο, περίπου... νομίζω... περίπου έχω εδώ ένα του Ερυθρού Σταυρού που γράφει περίπου 4- 5 μέρες ήμασταν, μέيناμε στην Κύπρο στο Σεράγιο.
- ΙΑ: Μείνατε και στην Κερύνεια;
- ΝΜ: Όχι μας έβαλαν μέσα στα πλοία στην Κερύνεια και μας μετέφεραν Τουρκία.
- ΙΑ: Στην Κύπρο σε ποια φυλακή ήσασταν;
- ΝΜ: Στο Σεράγιο.

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- -ΙΑ: Πως ήταν οι συνθήκες κράτησης εκεί;
- NM: Εκεί ήταν καλές, οι Τούρκοι αστυνομικοί ούτε μας χτύπησαν ούτε μας συμπεριφέρθηκαν βάνανυσα.
- ΙΑ: Πόσα άτομα;
- NM: Μας έφερναν το φαγητό μας και ήταν μια ρουτίνα καθημερινή περίπου είπα σας 4-5 μέρες.
- ΙΑ: Πόσα άτομα ήσασταν στο Σεράγιο;
- NM: Μέσα στο Σεράγιο είχε διάφορα κελιά δεν μπορώ να ξέρω. Μέσα στο κελί μας ήμασταν οι 6 και έφεραν και άλλους, μπορεί να είμαστε και 10 – 12 άτομα, η κουβέντα ο ένας πάνω στον άλλον ήταν μικρά κελιά.
- ΙΑ: Σας έδιναν φαγητό, νερό;
- NM: Ναι μας έδιναν λίγο φαγητό το μεσημέρι και λίγο το βράδυ και άμα θέλαμε νερό φωνάζαμε και μας έφερναν και νερό. Οι συνθήκες εκεί μπορώ να σας πω ήταν καλές.
- ΙΑ: Σας έβαζαν να καθαρίσετε; Σας ανέκριναν;
- NM: Όχι τίποτε, τίποτε.
- ΙΑ: Σας ανέκριναν;
- NM: Όχι τίποτε.
- ΙΑ; Σας έγραψε ο Ερυθρός Σταυρός στο Σεράγιο;
- NM: Εκεί ναι, μπράβο! Εκεί ήρθε ο Ερυθρός Σταυρός και μας έγραψε όσους ήταν στο κελί ήμασταν οι 6 συν κάποια άλλα άτομα τα οποία δεν θυμάμαι. Υπολογίζω καμιά 12αρια μας έγραψε αλλά πάλι είχαμε μια έγνοια πράγματι είναι ο Ερυθρός Σταυρός ή είναι Τούρκοι και μπορεί... το έκαναν για κάποιους λόγους, όμως θυμούμαι αυτοί του Ερυθρού Σταυρού ήταν ψιλοί άνθρωποι ήταν και λίγο πολύ πειστήκαμε και στο τέλος της μέρας ήταν αλήθεια ότι μας έγραψε ο Ερυθρός Σταυρός.
- ΙΑ: Όσο ήσασταν στο Σεράγιο είχατε επικοινωνήσει με την οικογένεια σας ;
- NM: Όχι , όχι δεν είχαμε καμία επικοινωνία, τίποτα.
- ΙΑ: Από το Σεράγιο πως καταλήξατε στη Κερύνεια στο λιμάνι;
- NM: Από το Σεράγιο σας είπα μας ξύπνησαν ένα πρωινό μια αυγή, θυμάμαι και το φεγγάρι, μας έβαλαν μέσα σε φορτηγά τώρα πόσοι ήμασταν στο Σεράγιο επειδή ήταν

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

γύρω τα κελιά, ξέρω εγώ, δεν μπορώ να πω αριθμό και μας πήραν στην περιοχή έξω από την Κερύνεια και μας έβαλαν μέσα στα πλοία.

- IA: Η μεταβίβαση από το Σεράγιο στην Κερύνεια ήταν ομαλή ή σας ξυλοκόπησαν;
- NM: Από το Σεράγιο στην Κερύνεια ήταν ομαλή, το ξύλο το φάγαμε την ώρα που προσπαθούσαν να μας κατεβάσουν από τα φορτηγά για να μας επιβιβάσουν στα πλοία για αυτό σου είπα εμένα με έκαψαν με το τσιγάρο, το λοιπόν ξεκίνησε το πλοίο.
- IA: Θυμάστε ημερομηνία;
- NM: Υποτίθεται κάναμε 4-5 μέρες τώρα έχω ένα έντυπο που μου έδωσαν από τον Ερυθρό Σταυρό μπορεί στο τέλος να βρούμε και να δούμε.
- IA: Μια χαρά.
- NM: Δεν θυμάμαι ημερομηνία θα πω ψέμα.
- IA: Στην Τουρκία πως ήταν η μεταφορά σας από την Κύπρο στην Τουρκία;
- NM: Είπαμε μας έβαλαν στο πλοίο σουρούπωσε και ξεκινήσαμε. Πρέπει να το έκαναν σκόπιμα για να μην - φαινόμαστε που θα μας πάρουν και φτάσαμε στο λιμάνι της Μερσίνας νομίζω ήταν.
- IA: Στο πλοίο η κατάσταση... Οι συνθήκες ήταν καλές ή σας χτυπούσαν;
- NM: Στο πλοίο διψούσαμε, όχι δεν είχε χτυπήματα στο πλοίο.
- IA: Σας έδωσαν φαγητό - νερό;
- NM: Όχι τίποτα, τίποτα αφού από τη Κύπρο κάναμε πόσες ώρες από την Κύπρο να πας ο χρόνος ήταν λίγος. Τίποτα δεν μας έδωσαν αλλά ούτε μας χτύπησαν στο πλοίο.
- IA: Όταν κατεβήκατε στην Μερσίνα σας κατέγραψαν;
- NM: Όχι, όχι, κατεβήκαμε μας έβαλαν σε τούρκικα φορτηγά τώρα δεμένα χέρια, δεμένο πρόσωπο, μάτια, και μας πήραν στα Άδανα.
- IA: Γνωρίζατε που θα σας έπαιρναν;
- NM: Όχι.
- IA: Πήγατε όλοι στα Άδανα ή έμειναν αιχμάλωτοι που μεταφέρθηκαν σε άλλα;
- NM: Δεν μπορούμε να ξέρουμε διότι τα μάτια ήταν δεμένα, τα χέρια ήταν δεμένα. Να πω κάτι που ξέχασα εκεί στο Παλαίκυθρο όταν μας πήραν οι στρατιώτες σε εκείνο τον αξιωματικό εκεί τα παπούτσια μου ήταν καινούργια και μου τα πήρε και μου έδωσε τα δικά του, τα δικά μας ήταν με δέματα ενώ τα τούρκικα ήταν με φερμουάρ και όταν

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

φτάσαμε στα Άδανα και μας πήραν έξω από τις φυλακές θυμούμαι είχε ένα παιδί πίσω μου που ήταν και αυτός μέσα στο κελί που ήμασταν στο Σεράγιο του λέω: βγάλε μου τα παπούτσια διότι είναι τούρκικα. Ναι πράγματι μήπως τα δουν και πουν πως για να τα φορώ μπορεί να σκότωσα και Τούρκο και μου τα έβγαλε και τα άφησα έξω ήταν με φερμουάρ και τα άφησα σε μια γωνιά έξω από τις φυλακές.

Και μπαίνουμε τώρα στις φυλακές, στις φυλακές είχε ένα ρινγκ όπως έχουν τα γήπεδα και μπαίνουν οι οπαδοί, εκεί μόλις μπήκαμε, ξεκίνησε το ξύλο, αριστερά, δεξιά, μας χτυπούσαν δεν μπορείτε να φανταστείτε. Μπροστά μου είχε ένα παιδί από το Έξω Μετόχι, ήταν δυο αδέρφια, και θυμάμαι, του κάρφωσαν την ξιφολόγχη, δεν ξέρω το λέω αυτό και νιώθω έτσι πολύ άσχημα και έκοψε ο αδερφός του, το μανίκι του πουκαμίσου και του το έδεσε για να μην τρέχει αίμα. Ήταν μια περίπτωση που δεν ξέρω αν πρέπει να το πω λέω το. Μπήκαμε στις φυλακές, μεγάλες φυλακές μπορεί να ήμασταν και 100 άτομα αλλά μέχρι να μπούμε, ήταν δεξιά και αριστερά οι στρατιώτες και μας χτυπούσαν. Σε κάποια στιγμή έφεραν ένα κιβώτιο και είχε κάτι μέσα και μας φώναζαν να πάμε να πάρουμε από ένα κομματάκι. Στην αρχή εμείς νομίσαμε ότι μπορεί να ήταν κάτι, νομίσαμε ότι ήταν γλυκό, όμως ήταν σαπουνία ο πρώτος που το έπιασε και έφαγε, γέμισε σαπουνιές, εκείνη ήταν η μόνη στιγμή που ξέρεις γελάσαμε λίγο και ο άνθρωπος δεν ήξερε ότι ήταν σαπούνι. Εκείνη ήταν η μόνη στιγμή που χαμογελάσαμε λίγο από εκείνη την φάση ήταν η πρώτη στιγμή μετά από εκείνη όλη την περιπέτεια και ξεκινά η ζωή στις φυλακές.

Στις φυλακές μας έβγαζαν κάθε πρωί να σκουπίζουμε την αυλή είχε και ένα ιερέα ο πάτερ έγραφα το όνομα του ο πάτερ Θεόφιλος Κυριάκου, ο οποίος ήταν από την Βαβατσινιά και ήταν παντρεμένος στην Μια Μηλιά και τον έβγαλαν πάνω σε ένα τραπέζι και μας έκανε την προσευχή και μου έμεινε εκείνη η εικόνα και το έγγραφο.

Μέσα στις φυλακές μπορώ να πω οι πρώτες μέρες, οι πρώτες 15 – 20 μέρες έμπαιναν μέσα μας χτυπούσαν. Όσοι προσπάθησαν να πάνε σε γιατρό επειδή μας είπαν: Όσοι ήθελα να πάμε γιατρό, όσοι ήρθαν μας είπαν να μην πάτε επειδή πέφτει ξύλο πολύ. Εγώ εντωμεταξύ η πληγή, από το τσιγάρο, απλώς πήγαινα, είχε μια βρύση και έβαζα λίγο νερό και το καθαρίζα μόνος μου, χωρίς να πάω... δεν πήγα γιατρό.

Στα Άδανα σου είπα έγραφα και ένα τραγούδι και περνούσε ο καιρός. Μετά που πέρασαν οι 15- 20 μέρες, ίσως να άκουγαν και εκείνοι τι γινόταν στην Κύπρο δεν ξέρουμε ας πούμε, γιατί

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

μας χτυπούσαν αλλά υπολογίσαμε εμείς κάτι θα άκουγαν στην Κύπρο και μας χτυπούσαν, έμπαιναν, μπορούσαν να μπουν μέσα να πάρουν και 5 άτομα και να τα φύγουν και να μην τα φέρουν ξανά. Η ζωή περνούσε περίπου έτσι.

- ΙΑ: Περιγράψτε μας και λίγο τον χώρο κράτησης εκεί;
- ΝΜ: Ο χώρος τον φυλακών ήταν πολύ μεγάλος. Μιλώ σου ήταν κρεβάτια ξύλινα, τρία – τρία και κοιμόμασταν τρεις – τρεις μπορεί να είχε και 100 άτομα μεγάλος χώρος. Ξυπνούσαμε το πρωί σας είπα οι πρώτες μέρες ήταν δύσκολες έρχονταν μπαίναν μέσα και χτυπούσαν, μας έδιναν το φαγητό. Το φαγητό που μας έδιναν ήταν συνήθως χόρτα μελιτζάνες, μολόχιες δεν είχε στερεό φαγητό ας πούμε. Σε κάποια στιγμή μας είπε ένας αξιωματικός φαίνεται αυτοί ήξεραν λίγα ελληνικά μπορεί να δούλεψαν σε ελληνικά πλοία το φαγητό που τρώτε εσείς το ίδιο τρώμε και εμείς. Συνέβη ένα γεγονός εκεί θα το πω: Ένας στρατιώτης δικός μας, κόβαμε το ψωμί από την μέση, είχε κάτι ψωμιά και τα κόβαμε από την μέση και περνούσε ο στρατιώτης και του δίνουμε με το φαγητό του. Εκείνος θεώρησε ότι του δώσαμε λίγο ψωμί και νεύριασε και έριξε το ψωμί και τον είδε ο σκοπός από το παραθυράκι και έφερε τον αξιωματικό και πράγματι τον χτύπησε, τον έπιασε και του έδωσε αρκετό ξύλο και του είπε θυμάμαι: «Το ψωμί στέλνει μας το ο Θεός για να τρώμε και όχι να το πετάμε» είναι κάτι που σου μένει ξέρεις. Ο χρόνος πέραγε και η ζωή σου είπα όταν περάσαν 20 – 25 μέρες τα πράγματα κάλμαραν δεν είχαμε ξύλο.
- ΙΑ: Πείτε μας λίγο το τραγούδι που γράψατε; Ναι.
- ΝΜ: Ο τίτλος είναι: «Μας δέσαν τα μάτια» και για αυτό βάζω επειδή μας έδεσαν τα μάτια μας την ώρα που θα μας μετέφεραν στην [Τουρκία].

Μας δέσαν τα μάτια

Με δέσαν τα χέρια

Μας στέρησαν το φως του φεγγαριού

Μας στέρησαν τα αστέρια

Μας βάλανε σε φορτηγά

Μας πήρανε στην παραλία

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

Εκεί μας χτύπησαν σκληρά με πάθος με λύσα και με μανία

Μας ρίξανε μετά στο πλοίο

Χωρίς να πούμε αντίο

Σε μια γυναίκα, σε μια μάνα, σε ένα παιδί που ακόμη δεν μιλεί.

- ΙΑ: Είχατε πει ότι μετά τις 20 μέρες, μας είπατε ότι τα πράγματα έγιναν λίγο πιο καλά. Μιλήστε μας λίγο για αυτό;
- ΝΜ: Μετά που πέρασαν οι 20 μέρες δεν έμπαιναν μέσα να μας χτυπούν να μας συμπεριφέρονται τέλος πάντων βίαια. Ήταν μια ρουτίνα, το πρωί έπρεπε να ξυπνήσουμε να μας βγάλουν στην αυλή να καθαρίσουμε με νερό την αυλή γιατί η στέγη ήταν γεμάτη περιστέρια, μιλάμε τώρα πάρα πολλά.

Εντωμεταξύ στα Άδανα θυμούμαι ήρθαν και του Ερυθρού Σταυρού πάλι και πήραν και κάποιες συνεντεύξεις βλέπω τώρα κάποτε και στην τηλεόραση και πιστέψαμε ότι κάπως η κατάσταση ηρέμησε.

- ΙΑ: Υπάρχει ένα βίντεο στο οποίο κάποιοι αιχμάλωτοι από τις φυλακές δίνουν συνέντευξη και λένε πως τα πράγματα στις φυλακές τότε ήταν μια χαρά και πως σας συμπεριφέρονταν αρκετά καλά. Εσείς το έχετε δει ήταν έτσι όντως τα πράγματα στο σύνολο της κράτησης σας από την αρχή μέχρι το τέλος;
- ΝΜ: Κοίταξε είπα ότι οι πρώτες ημέρες ήταν δύσκολες. Όταν πέρασαν οι πρώτες μέρες και ίσως τα πράγματα ηρεμίσαν και στην Κύπρο διότι για να μπαίνουν και να μας χτυπούν σημαίνει κάτι μάθαιναν και για εμάς στην Κύπρο. Εμείς έτσι το ζήσαμε εμείς τουλάχιστον στα Άδανα μπορεί σε άλλες φυλακές να ήταν διαφορετικά. Αλλά...
- ΙΑ: Εσείς μόνο στα Άδανα ήσασταν;
- ΝΜ: Μετά μας πήραν και στην Αμάσεια. Έκανα ένα χρονικό διάστημα στα Άδανα και ένα πρωινό μας ξύπνησαν και μας πήραν στην Αμάσεια.
- ΙΑ: Περιγράψτε μας λίγο την καθημερινότητα σας ύπνο, φαγητό, καθαριότητα; Σας έκαναν αγγαρεία, ψυχολογικό πόλεμο στα Άδανα;
- ΝΜ: Όχι εγώ ξανά τονίζω, αν εξαιρέσω τις πρώτες 20 μέρες, οι οποίες ήταν πολύ δύσκολες μετά ήταν μια ρουτίνα. Δηλαδή δεν έμπαιναν μέσα στην αυλή και να μας

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

ξυλοκοπούν ή όπως είπα στις πρώτες 20 μέρες. Ήταν μια ρουτίνα δηλαδή να σηκωθούμε το πρωί, να καθαρίσουμε την αυλή, το μεσημέρι να μας βάλουν εκείνο το λίγο φαγητό να φάμε.

- ΙΑ: Τι τρώγατε συνήθως;
- ΝΜ: Ήταν ένα καζάνι που υπολογίζαμε ότι είχε βαζάνια [μελιτζάνες], χόρτα, μπάμπιες και είπα σας ξανά ένα Τούρκος είπε μας: «Ότι τρώτε εσείς τρώμε και εμείς». Λοιπόν έτσι περνούσαν οι μέρες. Μετά ήταν μια ρουτίνα και περιμέναμε πότε θα έρθει εκείνη η ώρα να μας πουν πότε θα πάμε πίσω.
- ΙΑ: Σας έκαναν ανακρίσεις;
- ΝΜ: Όχι.
- ΙΑ: Στα Άδανα;
- ΝΜ: Όχι δεν μας έκαναν.
- ΙΑ: Μαθαίνατε νέα από την Κύπρο;
- ΝΜ: Τίποτα.
- ΙΑ: Οι δεσμοφύλακες πως σας συμπεριφέρονταν;
- ΝΜ: Είπαμε ότι οι δεσμοφύλακες γύριζαν μαζί μας μέσα στην αυλή και μας έδιναν οδηγίες να σφουγγαρίσουμε όπως σας είπα, να κάνουμε μια καθαριότητα. Είπα ότι οι πρώτες 20 μέρες ήταν δύσκολες και νομίζω συμπεριλαμβάνει όλα όσα με ρωτάτε.
- ΙΑ: Προσπαθήσατε ποτέ να δραπετεύσετε;
- ΝΜ: Όχι, οι τοίχοι των φυλακών ήταν τόσο ψηλοί και ούτε πέρασε για να είμαι ειλικρινής από το μυαλό μας να δραπετεύσουμε.
- ΙΑ: Στα Άδανα σας κατέγραψε ο Ερυθρός Σταυρός;
- ΝΜ: Ήρθαν και πήραν κάποιες πληροφορίες αλλά...
- ΙΑ: Είχαμε μείνει στον Ερυθρό Σταυρό αν ήρθε ποτέ στα Άδανα;
- ΝΜ: Βλέπαμε που μπαίνουν μέσα είδαμε και τηλεοράσεις, βίντεο που έρχονταν αλλά μέσα στην αυλή ήταν πάρα πολύς κόσμος, χτυπούσε ο ένας πάνω στον άλλο μπορούσε να πάρει επειδή είδα συνεντεύξεις που πήραν στην τηλεόραση. Μπορεί η τηλεόραση εκείνο που βρήκε μπροστά της να του έπιανε και συνήθως προσπαθούσαν να βρουν άτομα που μιλούσαν αγγλικά, αφού αγγλικά μιλούσαν, επειδή είδα 2 -3 άτομα που δείχνει κάποτε για τους αιχμάλωτους ένα παιδί, το οποίο, το θυμάμαι, μιλούσε απταίστως

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

αγγλικά έδωσε και συνέντευξη αυτός ο νεαρός. Οπότε αυτή ήταν η ζωή στις φυλακές στην Αμάσεια.

- ΙΑ: Στα Άδανα ήμασταν στα Άδανα, ήταν ο Ερυθρός Σταυρός έτσι;
- ΝΜ: Συνήθως ήταν στα Άδανα που ήταν και οι πρώτες μέρες που φτάσαμε εκεί.
- ΙΑ: Στις φυλακές των Αδάνων υπήρχαν και άλλοι τούρκοι κρατούμενοι; Είχατε επαφές αν υπήρχαν, με αυτούς;
- ΝΜ: Στις φυλακές των Αδάνων, δεν είδαμε αλλά όταν πήγαμε στην Αμάσεια είδαμε κελιά, τα οποία ήταν υπόγεια και είδαμε ανθρώπους και κάποιοι είπαν είναι Τούρκοι κρατούμενοι μετά όταν ήρθαμε στην Κύπρο έλεγαν ότι ήταν πολιτικοί κρατούμενοι στα Άδανα δεν είδαμε αλλά στην Αμάσεια θυμούνται ήταν φυλακές σαν τις υπόγειες γιατί είχε παραθυράκια και είδαμε κάποια άτομα. Γιατί όταν ήρθαμε στην Κύπρο σχολιάσαμε αυτό το πράγμα, γιατί όταν ήρθα πήγα και τουλάχιστον 4-5 φορές στο Γραφείο Αγνοουμένων γιατί μας κάλεσαν για να δώσουμε τις πρώτες πληροφορίες και τους είπα: όποτε με θέλετε εγώ είμαι στη διάθεση σας. Και μια μέρα με κάλεσαν, εγώ στα τούρκικα, δεν πήγα ποτέ μου και με κάλεσαν για να πάμε να δούμε την περιοχή που χτυπηθήκαμε από τα άρματα και πήγαμε δυο άτομα του Γραφείου και τους είπα εγώ θα πάω για αυτούς τους ανθρώπους που άφησα πίσω μου και πράγματι βρήκα. Παρότι τα πράγματα άλλαξαν και οι δρόμοι, βρήκα την περιοχή που σας είπα στην αρχή που ήταν το χοιροστάσιο και ύστερα ο καλαμιώνας. Τα είδαν και προσπάθησαν να βγάλουν κάποιες φωτογραφίες για να έχουν. Να πω κάτι το οποίο ένας από τους 6 που είμαστε που δεν πήγαμε στον ποταμό να κρυφτούμε ήταν ένα παιδί από την Ορμίδεια, ο οποίος έμεινε στο χοιροστάσιο. Όταν πέρασαν κάποια χρόνια βρέθηκαν τα λείψανα του στην άλλη πλευρά του ποταμού, ήταν καλαμιώνας ποταμός και με κάλεσαν και πήγα και στο μνημόσυνο αυτού του παιδιού. Τώρα πως βρέθηκαν υπολογίζουμε ότι μπορεί να προσπάθησε να φύγει και τον είδαν εκείνοι οι 20 που κάθονταν και τον βρήκαν είναι ο μόνος που βρέθηκε ας πούμε από τους υπόλοιπους του λεωφορείου οι οποίοι ήμαστε γύρω στα 20 – 25 άτομα. Απλώς τα αναφέρω και αυτό επειδή κάποια πράγματα τα θυμάσαι μετά. Είπαμε ότι πέρασε ο καιρός και μας πήγαν στην Αμάσεια
- ΙΑ: Πότε πήγατε περίπου στην Αμάσεια;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- NM: Υπολογίζουμε ότι εγώ έκανα σύνολο 73 μέρες αιχμάλωτος. Υπολογίσαμε περίπου το μισό χρόνο τον κάναμε στα Άδανα και τον άλλο μισό χρόνο στην Αμάσεια. Πήγαμε στην Αμάσεια. Στην Αμάσεια τα πράγματα ήταν πιο... Μπήκαμε μέσα στους θαλάμους, τα σεντόνια ήταν καθαρά, πιο καθαροί οι θάλαμοι ήταν πιο καθαροί σύγκριση με τα Άδανα. Εκεί βρήκαμε ένα κύπριο αξιωματικό, ο οποίος αιχμαλωτίστηκε και αυτό δεν ξέρω σου λέω για τα ονόματα θα τα γράφεις και θα τα βρεις μετά. Βρήκαμε ένα Κύπριο και είχε και κάποιους αξιωματικούς από την Ελλάδα και μας είπε ο Κύπριος ο αξιωματικός: «Μην τους μιλάτε για να μην σας απαντούν γιατί αν ακούσουν οι Τούρκοι ότι είναι Έλληνες, μπορεί να τους πιάσουν» και προσπαθούσαμε να μην έχουμε αρκετή συνομιλία μαζί τους, και αν μιλούσαμε ήταν πολύ χαμηλόφωνα. Λοιπόν, ξεκινά η ζωή στην Αμάσεια. Σας είπα ότι ήταν πιο καθαρά, πάλι η ίδια ζωή, να καθαρίσουμε την αυλή, να μας δώσουν φαγητό μεσημέρι – βράδυ. Χωρίς στην Αμάσεια να έρθουν να ανοίξουν και να μας χτυπήσουν όπως συνέβηκε όπως σας είπα τις πρώτες μέρες στα Άδανα. Νιώθαμε πιο άνετοι να πω την αλήθεια. Περνούσε ο καιρός και περιμέναμε πότε θα έρθει εκείνη η ημέρα να μας πουν: «Παιδιά, θα απολυθείτε». Πέρασε αρκετός καιρός και στις τελευταίες περίπου 10 μέρες είχαμε καταλάβει ότι το κλίμα άλλαξε, παρόλο ότι, σας είπα δεν μας χτυπούσαν στην Αμάσεια, ο Τούρκος ο στρατιώτης που ερχόταν ήθελε να παίζουμε παιχνίδια, τον «ζίζιρο», δηλαδή απόκτησε μια οικειότητα.
- IA: Είμαστε στις φυλακές της Αμάσειας και μας περιγράφατε τις συνθήκες κράτησης.
- NM: Ναι, όταν κόντεψε ο καιρός να μας απολύσουν είδαμε μια συμπεριφορά διαφορετική, αλλά πάντα όταν άκουγε την πόρτα ο Τούρκος που μας φρουρούσε, πάντα έφευγε και πήγαινε. Διότι φοβόταν ότι αν ερχόταν ο αξιωματικός και με δει ότι τους μιλώ, και πάντα έφευγε και πήγαινε στο θάλαμο.
- IA: Στην Αμάσεια, σας κατέγραψε ο Ερυθρός Σταυρός ή ήρθαν άντρες;
- NM: Όχι, στην Αμάσεια δεν θυμάμαι. Αλλά στα Άδανα, ήρθαν, μπορεί να ήρθαν και 2 φορές, αλλά κατέγραφε και έπαιρνε συνεντεύξεις από τους πρώτους που έβρισκε μπροστά του γιατί ήμασταν αρκετοί στην αυλή.
- IA: Εκεί, σας έκαναν ανακρίσεις, ψυχολογικό πόλεμο στην Αμάσεια ή τίποτα από αυτά;
- NM: Όχι, δεν μας πήραν σε ξεχωριστό θάλαμο από τον θάλαμο που ήμασταν, όπως μας έκαναν μια [φορά] τέλος πάντων ανάκριση στο Μπογάζι της Κερύνειας και ρώτησαν από

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

πού είμαστε, πού δουλεύαμε; Μια σχετική μικρή ανάκριση. Δεν μας έκαναν.

Καταλάβαμε από τον τρόπο συμπεριφοράς τους, α εν τω μεταξύ, να σας πω, ότι που μας έφερναν το φαγητό, το βράδυ, θυμάμαι ότι το έφερναν μέσα σε μικρές σακούλες ρούχινες, και εγώ με τον οδηγό του λεωφορείου παίρναμε τη σακούλα και την παίρναμε του στρατιώτη μέχρι την πόρτα, που θα έβγαινε έξω για να τα πάρει. Και θυμάμαι τα ψωμάκια τους ήταν έτσι μικρά, έπαιρνε ένα ψωμάκι και έβλεπε δεξιά – αριστερά αν τον βλέπει κάποιος και μας έδινε από ένα ψωμάκι. Και μου λέει ο οδηγός: «Ρε κουμπάρε άλλαξε, μας δίνουν και ψωμί;» και το μοιράζαμε, το παίρναμε μέσα και τρώγαμε η παρέα. Ε... νιώσαμε, κάπως, ότι κάτι, κάπως τα πράγματα ήταν καλύτερα. Λοιπόν, περνούσε ο καιρός, τις τελευταίες εβδομάδες, λέγαμε και κανένα τραγούδι και οι σκοποί έξω δεν μας φώναζαν. Μελοποίησα και λίγο το τραγούδι και το τραγουδούσα, και κάτι άλλα ψευδό – τραγούδια, όχι εκείνες οι φωνές οι πολλές, και νιώσαμε ότι, λέμε ότι πάμε προς το καλύτερο. Οπότε φτάνουμε σε μια ημέρα, που ήρθαν το πρωί και μας είπαν: «Αύριο φεύγετε», μας επιβίβασαν πάνω σε φορτηγά πάλι.

- ΙΑ: Εκεί, σας χτύπησαν, στα φορτηγά;
- ΝΜ: Όχι, εγώ θέλω να είμαι ειλικρινής. Εγώ λέω και τα καλά και τα κακά.
- -ΙΑ: Σίγουρα, και εμείς αυτό θέλουμε.
- ΝΜ: Εκεί, μας έβαλαν πάνω στα φορτηγά και μας μετέφεραν πάλι προς την Μερσίνα, η οποία ήταν ο λιμάνι. Σε 2 -3 τόπους που σταματήσαμε γιατί είχε κυκλοφορία και καταλάβαινε ο κόσμος ότι ήμασταν αιχμάλωτοι. Βλέπαμε τον κόσμο που ερχόταν κοντά στα λεωφορεία, στα φορτηγά με άγριες διαθέσεις. Αλλά μέσα στο λεωφορείο δεν μας χτύπησαν που μας μετέφεραν. Και φτάνουμε στη Μερσίνα, στο λιμάνι.
- ΙΑ: Ποια κατάσταση επικρατούσε εκεί; Πως σας συμπεριφέρονταν;
- ΝΜ: Εντάξει, τα χέρια μας δεν ήταν δεμένα, τα μάτια ήταν ανοιχτά. Μπήκαμε μέσα πάλι στο πλοίο κάτω, μας έβαλαν μέσα. Η συμπεριφορά ήταν πιο καλή από τους στρατιώτες, τους βλέπαμε, μας έβλεπαν και απλώς κινούνταν και εκείνοι, εμείς καθόμασταν, καθιστοί δεν είχε θέσεις στο κάτω μέρος του πλοίου. Κινούνταν και αυτοί, απλώς μας επιτηρούσαν μόνο. Και φτάνουμε στη περιοχή της Κερύνειας. Εγώ σας είπα έκανα γύρω στους 8 μήνες περίπου την περιοχή. Είδα ένα νησάκι και μόλις άνοιξε η πόρτα του λέω είμαστε Κερύνεια, μου λέει ο διπλανός: «Μα σίγουρα ή μας πήραν σε άλλη περιοχή της

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

Τουρκίας;», όχι αφού φαίνονταν τα βουνά και οι περιοχές, σου λέω έκανα στρατιώτης. Αυτό το νησάκι το θυμάμαι, να μην τα πολυλογούμε μας έβγαλαν έξω στην Κερύνεια. Μας έβαλαν μέσα σε λεωφορεία, ήρθαν φαίνεται Τουρκοκύπριοι και μας έβαλαν μέσα σε λεωφορεία. Η πρώτη κουβέντα που μας ρώτησε ο Τουρκοκύπριος οδηγός: «Παιδιά, πως περάσατε;», ε του απάντησε ένας: «Φάγαμε αρκετό ξύλο», «Φάγατε και πιλάφι» μας λέει, φαίνεται ότι είναι το πατροπαράδοτο τους, το πιλάφι, «Ναι, φάγαμε αρκετό». Εντάξει δεν μας συμπεριφέρθηκε ο άνθρωπος και μας μετέφεραν εκεί στο Λήδρα Πάλας. Εκεί στο Λήδρα Πάλας, θυμάμαι όταν κατεβήκαμε, απέναντί μας έρχονταν Τουρκοκύπριοι οι οποίοι ήταν καλοντυμένοι. Εμείς ήμασταν όπως σου έδειξα και την φωτογραφία σε αυτή την κατάσταση, και τους ρώτησε ένα παιδί εκεί, είχε Ηνωμένα Έθνη: «Μα αυτοί που έρχονται, ποιοι είναι;» του λέει «είναι Τουρκοκύπριοι που θα κάνουν ανταλλαγή μαζί σας». «Μα αυτοί είναι τουρίστες, ντυμένοι με πουκάμισα, αιχμάλωτοι είμαστε εμείς», ο άνθρωπος δεν είπε τίποτα. Και θυμάμαι εκείνη την κουβέντα που του είπε εκείνος ο δικός μας ο αιχμάλωτος, «Αυτοί είναι τουρίστες, όχι αιχμάλωτοι».

- ΙΑ: Εσείς γνωρίζετε κάτι άλλο για Τουρκοκύπριους αιχμάλωτους, τις συνθήκες που είχαν στην Κύπρο;
- ΝΜ: Όχι, δεν γνωρίζαμε τίποτα, από τη στιγμή που πήγαμε Τουρκία, τίποτα νέα δεν μαθαίναμε.
- ΙΑ: Θέλω λίγο να μου συγκρίνετε τις 2 φυλακές, των Αδάνων και της Αμάσειας.
- ΝΜ: Η Αμάσεια ήταν πιο καλή, σου είπα ήταν και καθαρά τα σεντόνια, δεν μας χτύπησαν όπως τις πρώτες ημέρες στα Άδανα που μπαίναν μέσα, χτυπούσαν, μπορούσε να πάρουν και 5 άτομα και να τα απομακρύνουν και μπορεί να μην τα έφερναν πίσω. Όταν άνοιγε η πόρτα όλοι οπισθοχωρούσαμε στον πίσω τοίχο για να μην βρεθούμε μπροστά τους γιατί ξέραμε ότι χτυπούσαν. Είχε τεράστια διαφορά η Αμάσεια, δεν μας χτυπούσαν, το φαγητό ήταν το συνηθισμένο μας έδιναν και λίγο πιλάφι που ήταν λίγο πιο καλό και ρεβίθια. Ήταν πιο καλές οι συνθήκες, αλλά είναι στην Αμάσεια που είδαμε σε υπόγεια, πρέπει να ήταν τούρκοι φυλακισμένοι. Τώρα τι φυλακισμένοι δεν μπορούμε να γνωρίζουμε. Ήταν πολιτικοί κρατούμενοι, ήταν κάποιοι για κάτι άλλο που τους έφεραν;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΙΑ: Θυμάστε κάποιο έντονο περιστατικό από τις φυλακές που σας έμεινε στη μνήμη μέχρι σήμερα ή δεν έχετε κάτι να αφηγηθείτε;
- ΝΜ: Ε... στις φυλακές σας είπα, το είπαμε ξανά στα Άδανα ήταν διαφορετικά, το γεγονός εκείνο που συνέβηκε με τον στρατιώτη που πέταξε το ψωμί και τον χτύπησε ο αξιωματικός. Άλλο, συγκεκριμένο τώρα δεν έρχεται στη μνήμη μου, αν έρθει άλλη ώρα μπορεί να επικοινωνήσουμε μετά γι' αυτό. Και μας μετέφεραν είπαμε στο Λήρα Πάλας, εκεί.
- ΙΑ: Θυμάστε την ημερομηνία περίπου;
- ΝΜ: Φτάσαμε στις 27 Οκτωβρίου, ήταν η απελευθέρωση. Γιατί η επόμενη ήταν 28^η του Οκτώβρη και το θυμάμαι ήταν γιορτή. 27 του Οκτώβρη, φτάσαμε, και μας πήραν, μείναμε και ένα βράδυ σε κάποιες αποθήκες του Παυλίδη, μια νύχτα και μετά.
- ΙΑ: Μετά την επιστροφή σας από την Τουρκία.
- ΝΜ: Στην επιστροφή, που σημαίνει 26 μείναμε στις αποθήκες το βράδυ, μείναμε ένα βράδυ εκεί και την επόμενη μας πήραν στην Ξενοδοχειακή Σχολή που περίμεναν οι δικοί μας για να μας παραλάβουν. Άρα 26 ήμασταν, πρέπει να μείναμε ένα βράδυ στις αποθήκες Παυλίδη, έτσι ονομάζονταν.
- ΙΑ: Πως ήταν οι συνθήκες στο Γκαράζ Παυλίδη ήταν καλές;
- ΝΜ: Εκεί κοίταξε να δεις μας άφησαν μια νύχτα.
- ΙΑ: Σας έδωσαν φαγητό;
- ΝΜ: Δεν θυμάμαι αν μας έφεραν φαγητό. Απλώς περιμέναμε να περάσει το βράδυ. Εφόσον φτάσαμε στην Κύπρο και νιώθαμε, δεν πιστεύαμε, μέχρι την τελευταία [στιγμή] που μας απελευθέρωσαν δεν πιστεύαμε. Λέμε είμαστε στις αποθήκες Παυλίδη, στον τουρκικό τομέα, και νιώθαμε ότι θα απολυθούμε, ούτε φαγητό θυμάμαι. Μας έφεραν κάτι ελιές, κάτι μας έφεραν, ένα κομμάτι ψωμί και κάτι ελιές, το μυαλό μας δεν πήγαινε στο φαγητό ούτε στην καλοπέραση, πήγαινε πότε θα απολυθούμε. Λοιπόν, άρα 27 φτάνουμε το δειλινό στην Ξενοδοχειακή Σχολή, αρκετός κόσμος, μιλούμε αρκετός κόσμος. Περίμενε η γυναίκα μου, η οικογένειά της. Κατεβήκαμε αλλά δεν ξέραμε, ήταν τόσο ο κόσμος που ο καθένας προσπαθούσε να πλησιάσει τον δικό του. Ε σε κάποια στιγμή ήρθε και η γυναίκα μου, αγκαλιές, φιλιά, συγκίνηση. Την ρώτησα: που είναι το μωρό; Ε... λέει μου: έμεινε σπίτι, επειδή ήταν μικρός είπα σου. Ήρθαν τα πεθερικά μου,

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

τα αδέρφια μου, ε... γενικά η οικογένεια του πεθερού και τα αδέρφια μου. Μας πήραν σε ένα θάλαμο για να βγάλουμε τα ρούχα μας και να μας δώσουν. Αυτή την φωτογραφία, ένα παιδί από την Αθιένου, ο Φειδίας ο Παυλίδης, ήταν ερασιτέχνης, με είδε και με κατάλαβε παρόλο που ήμουν με τα γένια και μου φώναξε: «Ε Νίκο, ε Νίκο», γυρίζω πίσω του λέω: τι είναι ρε Φειδία;

- «Μείνε να σου βγάλω μια φωτογραφία για να μείνει ενθύμιο».

Και μου έβγαλε αυτή την φωτογραφία και πάντα μου λέει: «όταν κάνεις διαλέξεις», διότι πήγα σε πολλά σχολεία και μίλησα και στο Γυμνάσιο Αθιένου και πήγα και εκτός και στη Λάρνακα.

Η νύφη μου είναι δασκάλα και με καλούν, και τώρα περιμένουν να πάω ξανά. Και τους παίρνω πάντα τους μικρούς να βλέπουν την φωτογραφία

- «και πάντα να τους λες ότι την έβγαλε ο Φειδίας».

Λοιπόν, μας πήραν, μας έδωσαν κάτι ρούχα, βγάλαμε τα παλιά, παρόλο ότι εγώ βρήκα και μια πένα και κρατούσα και ένα ψευδό- ημερολόγιο και έγγραφα ημερομηνίες, το ξέχασα, το έβαλα εδώ, ξεπόρασα το παντελόνι, γιατί λέω αν το βρουν μπορεί να μην έρθω πίσω. Πάνω στον ενθουσιασμό το ξέχασα, αλλά θυμάμαι, όλα αυτά που σου λέω είναι μια ταινία δεν ξεχνάς. Μπορεί να παρέλπεισα λίγα πράγματα και μπορεί να συμπληρώσουμε και μετά. Λοιπόν, μας παρέλαβαν οι δικοί και ξεκινάμε να πάμε, ε στην Αθιένου χτύπησαν με όλμους και οι πιο πολλοί Αθιενίτες έφυγαν και πήγαν προς Αβδελλερό, Λάρνακα. Η οικογένειά μου έμενε τις πρώτες ημέρες Λάρνακα. Όταν περάσαμε και πήγα εγώ και πάμε προς Μοσφιλωτή και δεν έρχονταν από τα Λύμπια, γιατί στα Λύμπια είναι το φυλάκιο, τους λέω: «Μα πού θα πάμε;», μου λένε: «Θα πάμε Λάρνακα, μένουμε Λάρνακα». Φτάνουμε στο σπίτι, και εκεί ήταν μια στιγμή που δεν θα την ξεχάσω. Ήταν μαζεμένος αρκετός κόσμος γιατί είχε ακούσει την ιστορία του λεωφορείου, και οι συγγενείς εκείνων των ανθρώπων που δεν επέστρεψαν ήταν εκεί στο σπίτι και με περίμεναν για να με ρωτήσουν για τους συγγενείς με φωτογραφίες, ήταν πράγματι συγκινητική στιγμή. Αλλά έπρεπε να πω την αλήθεια και εκείνο που είδα, δεν μπορούσα να πω ένα ψέμα τέλος πάντων, είδα τον δικό σου και ήταν πυροβολημένος ή είδα τον άλλο. Αφού όταν χτυπηθήκαμε στο λεωφορείο και τρέχαμε, πίσω μας δεν κοιτάξαμε ξανά. Και ούτε γνωρίζουμε τι έγιναν εκείνοι οι άνθρωποι που έμειναν

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

μέσα στο λεωφορείο. Τέλος πάντων, έμεινα όση ώρα χρειαζόταν για να απαντήσω και στον τελευταίο που είχε αγνοούμενο. Ήταν η πιο συγκινητική στιγμή, ε και μετά μείναμε ακόμα λίγες ημέρες στη Λάρνακα, τα πράγματα ηρέμησαν και επιστρέψαμε ξανά στην Αθιένου. Εντάξει, προσπάθησα να σου πω όσα θυμόμουν γιατί δεν τα ξεχνάς αυτά, αλλά μετά που θα τα καταγράψεις, δεν ξέρω θα μου δώσεις και κάτι να το διαβάσω;

- ΙΑ: Ναι.
- ΝΜ: Αν δω ότι κάτι ξέχασα και είναι σημαντικό μπορούμε να το προσθέσουμε.
- ΙΑ: Σίγουρα, ναι.
- ΝΜ: Θέλεις κάτι άλλο να με ρωτήσεις; Ρώτα με.
- ΙΑ: Θυμάστε κάτι έντονα από την Ξενοδοχειακή Σχολή;
- ΝΜ: Ε το πιο έντονο ήταν εκείνος ο κόσμος που περίμενε τους δικούς του. Γιατί η απελευθέρωσή μας εμάς στις 27, αν δεν με απατά η μνήμη μου και που ρώτησα ήταν η προτελευταία φορά. Και μαζευόταν τόσος κόσμος διότι ακόμα μια φορά έγινε απελευθέρωση. Δεν θυμάμαι πότε έγινε η επόμενη, αλλά ο κόσμος έμαθε ότι είναι η προτελευταία και ακόμα μια φορά ερχόταν τόσος κόσμος και ήταν λογικό να έρθει ο κόσμος αφού περίμενε τους δικούς του και γνώριζαν ότι είναι αγνοούμενοι. Εμένα η γυναίκα μου υποτίθεται στις πρώτες ημέρες που χτυπηθήκαμε με το λεωφορείο, την έπαιρνε ο πατέρας της με το αυτοκίνητο και την έπαιρνε σε διάφορα στρατεύματα, μέχρι Λεμεσό, μέχρι Τρόδος για να μήπως μας πήραν τέλος πάντων από το Παλαίκυθρο μας πήραν αλλού. Προσπαθούσε να μας βρει. Νομίζω ότι κάλυψα όσα πιο πολλά μπορούσα.
- ΙΑ: Η αιχμαλωσία τι σκέψεις σας άφησε; Μετά βλέπατε κάποια όνειρα, είχατε εφιάλτες;
- ΝΜ: Κοίταξε να δεις, προσπάθησα να φανώ δυνατός διότι από εκείνους που ήταν αιχμάλωτοι μαζί μου, κάποια παιδιά βρεθήκαμε ξανά, και κάποιοι είχαν και έτσι προβλήματα ψυχολογικά, και είχα πάρει την απόφαση να μεν να τα σκέφτομαι και να έχω την δύναμη να τα πω γιατί ίσως να ήταν ένας τρόπος να μην πάθω κατάθλιψη. Εάν σκεφτόμουν όλη μέρα εκείνο το πράγμα και γλίτωσα και θα πέθαινα και έτσι προσπάθησα όσο μπορούσα να τα σκέφτομαι αλλά όχι σε τόσο βαθμό που να με βασανίζουν κάθε μέρα και να επιδράσουν πάνω στον εαυτό μου.
- ΙΑ: Ποια ήταν η αντιμετώπιση της κυπριακής κοινωνίας, της Κυπριακής κυβέρνησης εκείνη την περίοδο;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- NM: Κοίταξε να δεις, όταν ήρθαμε μας έδωσαν κάποια χαρτιά, τα οποία μας κατέγραψαν και αν δεν με απατά η μνήμη μου 2 ή 3Ξ, εντάξει εγώ δεν είμαι από εκείνους που κατακρίνω. Οι συνθήκες τότε ήταν, γνωρίζουμε όλοι. Μας έδωσαν από 2 – 3Ξ και όλα τα έντυπα τα οποία χρειαζόταν γιατί μετά μας έδωσαν και από τον Ερυθρό Σταυρό την ημέρα της απόλυσης. Τελικά δημιουργήθηκε ο Σύνδεσμος Αιχμαλώτων, ο οποίος προσπαθεί εδώ και πάρα πολλά χρόνια για κάποια αιτήματα, τα οποία αιτήματα, ορισμένα έχουν ικανοποιηθεί σε κάποιο βαθμό, γιατί υπάρχουν και άτομα τα οποία είναι με προβλήματα τώρα. Εμείς έχουμε την τύχη να περπατούμε, έχει ανθρώπους που έχουν πάθει παραλυσίες, έχει ανθρώπους που έπαθε η μνήμη τους, με προβλήματα. Στις γενικές συνελεύσεις, θα το τονίσω αυτό, ο Πρόεδρος και η επιτροπή όχι μόνο αυτό το Συμβούλιο αλλά και το προηγούμενο προσπαθούν όσο μπορούν να εξασφαλίσουν τέλος πάντων κάποια αιτήματα που υπέβαλαν για το καλό αυτών των ανθρώπων που ακόμα είναι στη ζωή.
- ΙΑ: Ποιες ήταν οι σκέψεις σας για την όλη κατάσταση, για την κατοχή, για τους αγνοούμενους, τους πρόσφυγες, τους εγκλωβισμένους και τότε τις πρώτες ημέρες και σήμερα.
- NM: Κοίταξε, τις πρώτες ημέρες για να πω την αλήθεια δεν γνωρίζαμε μέχρι που είχαν φτάσει τα τουρκικά στρατεύματα, πέρασε κάποιος χρόνος και ρωτώντας για να μάθουμε πήραν την Μόρφου, πήραν τον Απόστολο Ανδρέα ή την περιοχή της χερσονήσου εκείνης. Διότι θυμάμαι που ήμασταν στις φυλακές στο Σεράγι, ρωτήσαμε ένα Τούρκο αστυνομικό, ο οποίος, ήταν πολύ καλός άνθρωπος και μας είπε: «Μα και εμείς γνωρίζουμε; Ακούμε ότι πάνε κατά τη Μόρφου». Θυμάμαι εκείνη την σκέψη. Τέλος πάντων, τα μαθαίναμε σιγά – σιγά διότι ήρθαν και στην Αθιένου πρόσφυγες, έχει συνοικισμό, και σιγά – σιγά καταλάβαμε ότι οι Τούρκοι, η γραμμή τέλος πάντων είναι μέχρι εδώ και τα άλλα είναι κατεχόμενα. Και νομίζαμε εμείς ότι θα περάσει κάποιος χρόνος και θα διευθετηθεί το θέμα, ε μετά από 48 χρόνια ακόμα αγωνιζόμαστε.
- ΙΑ: Καθ' όλη την διάρκεια της αιχμαλωσίας παρατηρήσατε να είναι διαφορετική η στάση των αξιωματικών ή των Τουρκοκύπριων απέναντι σε μέλη της ΕΟΚΑ Β', απέναντι σε μέλη της αριστεράς ή δεν έτυχε να δείτε συγκεκριμένα περιστατικά εσείς;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- NM: Όχι, αυτό δεν το παρατήρησα διότι αν το παρατηρούσα θα το έλεγα γιατί είναι κάτι σημαντικό που με ρωτάτε, ε απλώς τονίζω ξανά ότι ήταν μια ρουτίνα στις φυλακές. Δηλαδή δεν ξεχώρισαν και να πουν πιάνουμε αυτούς τους 6 και ακούστηκε ξέρεις αυτοί οι 6 είναι της ΕΟΚΑ Β΄ ή είτε αριστεροί ή κάτι μπορεί να μην είναι ούτε το ένα ούτε το άλλο αλλά μπορεί να σκότωσαν Τουρκοκύπριους, είναι αναμεμιγμένοι σε κάποια τέλος πάντων εγκλήματα, όχι αυτό το πράγμα δεν το παρατηρήσαμε και τονίζω ξανά ότι περνούσε ο καιρός με καθάρισμα της αυλής, καμιά φωνή. Σας είπα οι πρώτες 20 να πω και 25 ημέρες ήταν οι δύσκολες.
- IA: Εντάξει.
- NM: Μετά ήταν μια ρουτίνα. Δεν νιώσαμε κάτι, εκείνες τις πιέσεις, ξέρεις μέσα στην αυλή να έρχονται και να μας χτυπούν.
- IA: Τί θέλετε να γνωρίζουν οι επόμενες γενιές, τα παιδιά σας, τα εγγόνια σας, από τα βιώματά σας, τις εμπειρίες σας, τα βιώματα των άλλων αιχμαλώτων, τί θέλετε να κρατήσουν οι επόμενες γενιές;
- NM: Εγώ πάντα λέω, μακάρι να είναι ο τελευταίος πόλεμος για το καλό των παιδιών και των εγγονιών γιατί περάσαμε πραγματικά δύσκολες στιγμές, μέχρι σήμερα η μισή μας πατρίδα είναι κατεχόμενη. Ε... τότε με την εισβολή η Τουρκία εκτόπισε 170 χιλιάδες Ελληνοκύπριους, τους έπιασε τα σπίτια τους, τις περιουσίες τους. Είναι αυτό που μιλώ με τα παιδιά τους «Φανταστείτε να έχουμε το σπίτι μας και να βρεθούμε σε ένα χωριό, χωρίς σπίτι σε ένα αντίσκηνο». Ε... και αυτό που εύχομαι πάντα και λέω και στα παιδιά και στα εγγόνια μου ότι μακάρι να είναι η τελευταία φορά που συμβαίνει αυτό το γεγονός στην Κύπρο για το καλό το δικό σας, εμείς περάσαμε καλά ή κακά, ζήσαμε αυτά τα πράγματα, αυτά τους μεταφέρω. Και πάντα λέω ότι ο φανατισμός δεν είναι καλός σύμβουλος. Εμείς τα πάθαμε όλα αυτά από τον φανατισμό, μεταξύ μας.
- IA: Έχετε κάποια αντικείμενα από τότε που θα μπορούσατε να μας δείξετε, κάποιο μήνυμα του Ερυθρού Σταυρού, πέραν της φωτογραφίας;
- NM: Έχω κάτι του Ερυθρού Σταυρού τώρα να τα βρούμε.
- IA: Ωραία.
- NM: Τα οποία μου έδωσαν, α αυτά είναι κάποια μηνύματα, τώρα βρέθηκαν και ρωτούσα και τη Μαρία, αυτά τα πράγματα από τον καιρό που τα είχα μέσα στο φάιλ, δεν ξέρω,

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

έστειλα κάτι και μου απάντησαν. Γιατί σου είπα είχε ένα νεαρό, ο οποίος γνώριζε καλά αγγλικά και μας βοηθούσε λίγο, αλλά τα περισσότερα μηνύματα τα οποία στέλναμε, εγώ συγκεκριμένα το πρώτο μήνυμα το έστειλα έγραψα: Οι φίλοι μου και εννοούσα τους συγχωριανούς που ήταν μαζί η παρέα εκείνη που σας είπα στην αρχή που ήμασταν στο ίδιο αντίσκηνο ήρθαν πίσω; Και όσα οι Τούρκοι έβλεπαν ότι ζητούσαμε πληροφορίες δεν τα έδιναν απλώς τα έσχιζαν. Δηλαδή το πρώτο μήνυμα που έστειλα εγώ θυμάμαι, το οποίο δεν έχω, δεν μας τα έδιναν. Έγραψα αυτό το πράγμα: «Οι φίλοι μου» και εννοούσα την παρέα επειδή ήμασταν αρκετοί εκεί και πολύ λίγοι που γνωριστήκαμε, δεν γνώρισα όλο τον λόγο οτιδήποτε. Και έτσι θυμάμαι εκείνο το συγκεκριμένο. Αυτά τα πράγματα του Ερυθρού Σταυρού, έχω ένα λεπτό, σημειώσεις, σημειώσεις, γράφω – σβήνω, γράφω – σβήνω.

- ΙΑ: Άρα μπορώ να τα φωτογραφίσω έτσι;
- ΝΜ: Ναι.